

Scena română în anul 1989

CU toate constricțiile, normativele inhibitorii, măsurile primitive și dezorganizarea produse de fostul Consiliu al Culturii, forțele vii ale teatrului românesc au izbutit, cu grele anevoinți, sacrificii și devotament pentru artă, și cu eforturi considerabile, să mențină o cotă ridicată de creativitate. Au apărut pe scenă câteva piese românești noi. După zeci de vizionări, modificări de text și transformări arbitrare ale incisivelor satire a lui Mihai Ispirescu, **Intr-o dimineață** (cu schimbarea, absurdă, a titlului original **Aprilie, dimineața**), ea a izbutit să iasă la lumină, la Teatrul „Nottara”, în regia excelentă a lui Dan Micu, mai târziu la Constanța (regia, tinăra Mona Chirilă), și la Tg. Mureș. Drama **Regina Lear** de Ion Băeșu (cărcea i-a fost schimbat titlul la fiecare din reprezentările ei) și comedile sale **Autorul e în sală** și **Văzut, plăcut**, ciopirite, muzicalizate pentru edulcorare, s-au întâlnit cu spectatorii din Iași, Timișoara, Craiova, Bacău, București, nu însă în montări concludente în raport cu valorile lor reale. **Moștenirea** de Titus Popovici, vastă frescă istorică a domniei lui Mircea cel Bătrîn, a dat un spectacol pe măsura amplitudinii ei la Teatrul Național din București. **Moara de pulbere** de D.R. Popescu, grefată, de asemenea, pe un eveniment istoric, răscălaș iobagilor transilvăneni, având ca protagonist un călău — care și trăiește în nesomnul unei nopți cosmarul vieții sale nemernice (cu o rezonanță contemporană evidentă) — s-a bucurat de un bun spectacol orădean și de o premieră gravă, puternică, de bogată teatralitate, la Timișoara, chiar în preziua Revoluției. Alte lucrări au semnat Paul Everac — una, bombastică și incilicată, impusă oficial la Arad, alta, **Sculptură în os**, la Brașov și București — Platon Pardău (**Luna de miere**, la Tg. Mureș, **Capcana**, la București).

Datorită politicii oficiale antinaționale, de restringere continuă a prezenței pieselor românești în repertoriu și de interdicere a lucrărilor noi, sub diferite motive, care de care mai inepte, datorită modului disprețuitor în care erau respinse scrierile autorilor tineri, numărul debuturilor a continuat să fie neînsemnat, iar al dramaturgilor sub 30 de ani, egal cu zero. În anul ce s-a scurs e notabil un singur nume nou: Constantin Brăescu, autorul unei comedii puse în scenă la Botoșani. S-au propagat, ca și în alți ani, lucrări autohtone învechite, facile, convenționale, de o neidentificabilă relație cu actualitatea autentică, fără acoperire artistică și fără speranță de posteritate — fie impuse, fie alese fără discernământ de unele teatre. În aceste selecții subculturale, în afara exigențelor estetice, se manifestă răspunderea redusă și interesul scăzut pentru veritabila literatură dramatică națională a unor direcții de teatre și secretariate literare (multe transformate, de ani întregi, în factorii birocratici lipsiți de orice autoritate).

E îmbucurător că drame și comedii românești substanțiale au găsit regizori, scenografi și interpreți ce le-au descoperit resursele de fond și de expresie în spectacole reprezentative. O **scrisoare pierdută** a fost regăsită, într-o accepție cutezătoare, de către tinăra trupă a Teatrului Mic și regizorul Silviu Purcărete, el vizualizând într-un chip insolit aspecte și raporturi din celebra comedie caragialeană, cu îndrăznețe trimiteri satirice la actualitate. Horea Popescu, ajutat de scenograful Paul Bortnovski, George Dorosenco și Diana Ioan, și sprijinindu-se pe o trupă de mari talente, a conferit monumentalitate, frumusețe și simțire patriotică piesei lui Titus Popovici. Regizorul Ioan Ieremia, scenografa Emilia Jivanov, actorii timișoreni Sandu Simionică, Ion Haiduc, Daniel Petrescu, Traian Buzoianu, Angela Ioan au înscenat **Moara de pulbere** într-o formulă modernă, ardentă. Dan Micu și Mona Chirilă au servit comedia lui Mihai Ispirescu în moduri diferite. O scintilă interpretare a tragediei **Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu, la Craiova — regia Mircea Cornișteanu, scenografa Stăfania Cenean, eroina principală jucată de Diana Gheorghian — are factura unui oratoriu solemn. Cu un tonus politic pronunțat și o euceri-toare fervoare a demonstrației artistice a pus în scenă, la Satu Mare, Cristian Ioan, **Europa, aport, viu sau mort** de Paul Cornel Chitic. O interesantă reevaluare a comediei lui Alexandru Ijași în carnaval a produs Victor Ioan Frunză la Cluj-Napoca, evidențind înțelesuri apropiate de noi, cei de azi — cu un evident caracter contestatar. S-a apreciat călduros montarea piesei lui Tudor Popescu, **Omul nu-i supus mașinii** de către tinăra Ștefan Iordănescu la Piatra Neamț, a piesei **Lungă poveste de dragoste** a aceleiași de Cristina Iovită, la Sibiu, și a comediei aceleiași, **Cuibul**, de către Dominic Dembinski, la „Nottara”.

Cantitatea de spectacole fără relief și lipsite de atracțiozitate, aneantizând, uneori, scrieri din fondul dramaturgic național peren, sau înfățișând convențional, necreativ, lucrări noi, fiind și ea mare, cu atât mai important e să se sublinieze reușitele, — atâtea cîte se află.

Istorie teatrală (de neuitat): Scenă din marele spectacol al Teatrului „Bulandra”, Revizorul de Gogol, interzis imediat după premieră. În fotografie, Octavian Cotescu și Virgil Ogășanu. Adaptarea și regia, Lucian Pintilie; decorul, Paul Bortnovski; costumele, Miruna și Radu Borzescu. „România literară” a fost singura publicație care a comentat spectacolul, exprimându-și admirația prin cronică și prin câteva articole, publicate pe două pagini.

DE mulți ani sint interziși la noi cei mai însemnați autori contemporani ai lumii. Sintem ruși de ceea ce e nou în marile culturi și de tot ceea ce e proaspăt în culturile popoarelor ce-si caută ori își refac acum identitatea spirituală. Nu mai cunoaștem aproape nimic din dramaturgia de azi a popoarelor vecine, ori a celor din proximitatea țării noastre. E nevoie de o muncă uriașă pentru restabilirea normalității în acest domeniu, muncă în care criticii, teatologii, traducătorii pot fi, acum, foarte folositori. Creațiile literare moderne fiind extrem de puține în repertoriu, iar producțiile din alte literaturi, pentru care s-a optat, vădindu-se suferinde de anacronism, ori anaristicitate, sau spirit boulevardier, majoritatea regizorilor autentici s-au adresat clasicilor universali, lăsând bagatele frivole sau polițiste pe seama unor importori. E o orientare profitabilă sub raport cultural, desigur; vom observa, doar, că nici investigația în marea literatură dramatică n-a prea mai înaintat, unele zone culturale nemaifiind străbătute cu anii. Astfel că e meritorie opțiunea Teatrului de Comedie care joacă — dacă nu mă înșel, pentru prima oară la noi, — **Regele Ioan** de Shakespeare într-o cutezătoare concepție comico-tragică, elaborată de regizorul Grigore Gonța, cu Silviu Stănculescu protagonist și într-o policromă, incintătoare viziune scenografică semnată de Ion Popescu Udrisțe. De reținuți și adaptarea scenică a nuvelei **Mantaua** de Gogol, într-o manieră poetic-grotescă, la Teatrul Național, de către Mihai Mălaimare, care aici — ca și în **Clovnii**, — resuscită vechi tehnici histriocice și potențează limbajul gestual. Cehov a continuat să fie prezent pe scenele noastre, cea mai înaltă performanță a anului fiind **Unchiul Vanec** la Craiova, în regia lui Mircea Cornișteanu și scenogra-

fia Ștefaniei Cenean, cu Valer Delakeza, Tudor Gheorghe, Natașa Raab, Diana Gheorghian în roluri susținute cu aplicație măiastră. E o punere în scenă novatoare, liric-sarcastică, de o armonie tulburătoare. Dan Alecsandrescu a lucrat în viziune inedită vechea, mai puțin fertilă azi, dramă a lui Strindberg, **Tatăl**, la Iași, dându-i însă o factură care o face posibilă și aducându-l în prim plan pe remarcabilul actor Sergiu Tudose. Ibsenianul **Constructor Solness** e o reușită a lui Tudor Mărăscu la Giulești, dar cu unele erori de distribuție și e dificilă cu o anumite rigoare și austeritate binevenite. Pirandello a prilejuit un debut prețios tinerei regizoare Irina Popescu-Boieru. Ea a văzut **Șase personaje în căutarea unui autor** ca un mister al creației și o mitizare a fapturii Actorului dintotdeauna. I-a stat alături, cu un talent proeminent, pictorița Rodica Arghir. Foarte expresiv în lapidaritate a înfăptuit Tompa Gabor în stație de Ceo Sing Cen (Teatrul maghiar de stat din Cluj). Unul din cele mai valoroase și ingenioase spectacole molieresti din ultimii ani și, hotărît, cel mai impresionant cu piesa **Mizantropul**, l-a zămisit Valeriu Moisescu la „Bulandra”, cu Virgil Ogășanu în rolul lui Alceste, eroul sugerat a fi autorul însuși, iar locul de desfășurare, chiar culisele teatrului în care acesta era director. Și aici implicațiile actuale privind deconșiderarea Artistului au fost percepute. Distribuția funcționează, toată, impecabil, iar demonstrația e în cea mai mare parte plauzibilă. Rostirea versurilor produce desfășurare, ritmul e într-un totu convenabil, drama, ca și comedia personajului principal, sint admirabil valorificate și puse într-un subtil echilibru. Gorkiana **Vassa Jeleznova** (Național) a fost servită cu brio de Florina Cercel, George Constantin, Ion Marinescu, sub supravegherea regizorală dexteră a lui Ion Cojar. În **Don Juan** de Molière (Galați) Victor Ioan

Frunză a descris un antierou extrem de interesant, într-o montare cu miez-actual fierbinte, prin luciditatea și cutezanța nonconformistă a faimosului seducător. Adriana Grand a dat și aici (ca și în **Iași în carnaval** la Cluj) un cadru plastic surprinzător, de foarte ales gust artistic și adecvare imagistică. Un debut fericit cu **Regele Lear** la Studioul Institutului o propulsează pe regizoarea Andreea Vulpe printre tinerii merituosi ai domeniului.

Un recital excepțional, **Arta iubirii**, a luminat capacitățile și fațetele interpretative ale Valeriei Seciu, pe scena Teatrului Mic, în susținerea regizorală de mare finețe și complexitate a Cătălinei Buzoianu. Rodica Mandache s-a dovedit o actriță multilaterală și pătrunzătoare în deslușirea **Doamnelor lui Caragiale**, fiind și prima interpretă a tuturor personajelor feminine din ilustra operă comică. Grația, farmecul și intuițiile artistice, vechiă regizorală de Tudor Mărăscu, au dat strălucire recitalului ei de la Giulești. Laurian Oniga a structurat solid și foarte personal drama grotescă **Ivona, principesa Burgundiei** (Oradea). Andrei Mihalache și-a verificat aptitudinile în **Vinătoarea de rațe** de Vampilov, notabilă montare constantă, de veritabil fior tragic. E învederat că regizorii români știu să descopere valențe contemporane ale pieselor clasice, nu interpolind elemente impure artistice, ci căutând și descoperind rațiuni adinci ale peripețiilor, legându-le prin meditații și reverii, sau chiar prin securi scenice, de idei ale actualității, criticate nu o dată cu vehemență de cenzoari și acolii lor.

Unele manifestări festivaliere, reuniuni și gale, s-au prezentat sporadic, cu afișe aleatorii, ca ecouri stinse ale celor de altădată și înfășurate în valtrapuri kitsch care să le vătușiască însemnătatea. Au fost practic distruse, din aceeași pornire nesăbuită și anticulturală a forului jandarmesc de tragică amintire, Consiliul Culturii, festivalul tinerilor actori de la Costinești și festivalul de pantomimă. Schimbul de experiență între teatre, între artiști, e util doar dacă se conjugă cu dezbatere de creație cuprinzătoare, temeinic pregătite. Cînd nu se întîmplă astfel, festivalurile, reuniunile, galele pot rămîne simple mondenități sezoniere și prilejuri de cancanerie pe marginea comunicatelor juriului, impus și manipulat polițieneste. Iar cînd ceea ce se numește „simpozion” e format din expunerii aduse de acasă, fără legătură între ele și făcînd abstracție de ceea ce s-a petrecut la fața locului, rezultatul poate deveni nu numai pauper, ci și ilar.

1989 e un an în care forțele creatoare ale dramaturgilor, artiștilor, ale unor conducători de teatre au pus din nou în minoritate sau au deturnat deciziile arbitrare ale forului oficial, au lăsat în umbră improvizările, impostura, prostul gust, exercițiile ilicite în cimpul scenei ale unor cetățeni cu ambiții disproporționate față de potențele și sărăcia lor pregătire — relevînd însă, astfel, implicit, pericolul permanent al debusolării eforturilor unor trupe prin încredințarea lor unor neofiți. Speranțele privind realizările posibile din 1990 se pot transforma, acum lesne — în aerul pur al Revoluției populare, democratice — în ceretudini dacă enormul potențial creator de care dispunem în teatrele dramatice va fi ajutat cum se cuvine să se dezvăluie plenar și să nu se irosească în rezolvarea penibilelor anevoinți materiale.

Valentin Silvestru

Ceea ce cred

REGIMUL dictaturii personale a fost abolit prin forța și curajul poporului român. Ne-am redescoperit altfel decît am fost obligați să ne considerăm; ne-am făcut, iată, cel mai frumos și durut dar de Crăciun ce și-l poate dori o națiune: revelația demnității. Dar dacă alungarea despotului a fost posibilă în câteva zile, eliminarea moștenirii stalinist-ceaușiste va necesita un drum îndelungat.

Stalinismul, cred, a fost posibil ca durată și intensitate nu numai prin acele „personaje” de tristă amintire, ci mai ales datorită faptului că el reprezintă teritoriul arhisubteran, din păcate insinuat în natura cromozomică a omului. Să nu uităm acest lucru! Va trebui să continuăm această Revoluție împotriva zonelor obscure din noi. Impunerea subiectivității suficiente prin autoritate și nu prin confruntare liberă de idei este ispită ce trebuie înfrîntă definitiv. E greu, căci presupune înlocuirea adevărului confiscat brutal, cu gingășia oțelită a gândirii. După momentul de firească jubilație va trebui să continuăm cu calm și obiectivitate pentru a nu lăsa Revoluția la cheremul excitației. Încă mai putem pierde ce s-a cîștigat cu atât de mult sînge. Noi, su-

praviețuitorii, nu avem un asemenea drept. La această „revoluție a copiilor” trebuie să se alăture rapid, din ce în ce mai numerosi și hotărîți, generațiile mature și virstnice cu experiență și forță de muncă. Dar nu pentru a confisca revoluția — de altfel nici n-ar mai fi posibil — ci pentru a o face să rodească. Rodul cel mai dulce al unei revoluții autentice este garantarea stabilității democrației. Dar să nu uităm că în 45 de ani poporul nostru a fost deposedat de exercițiul democratic. Va trebui să învățăm să deprindem schimbul de opinii, impunînd structuri politice fundamentale pentru ca niciodată să nu mai fie posibil ceea ce s-a întîmplat la noi. De aceea nu trebuie să mai permitem acumularea excesivă de putere. Să conducă ideile, nu oamenii. Singurul instrument în scopul acestor idealuri este pluralismul politic, confruntarea liberă a ideilor și „oficializarea” lor prin alegerile libere pe care Comitetul Frontului Salvării Naționale are datoria să le realizeze în România.

Să nu uităm o mare lecție a istoriei: toate revoluțiile lumii, dacă nu s-au degradat, au avut cel puțin asemenea tragice momente. Noi, românii, avem acum posibilitatea unică să infirmăm atare axiome istorice. Armele noastre în această

grea bătălie sint: Cultură autentică, Credință în Dumnezeu și în valorile perene ale acestui popor, exigență, competență și valoare universală asimilată. Deci Eminescu, dar și Goethe, Creangă dar și Rabelais, Enescu dar și Ceaușevski... Să nu mai fim xenofobi și absurd naționaliști. De asemenea, ar fi bine să lăsam resentimentele, excesele, agresivitatea revanșardă, exaltările isterice, pentru că noi nu trebuie să uităm că Ceaușevski ne-a umilit în numele „demnității naționale”. Să creăm factori obiectivi de implementare a unor noi legi juridice pentru a realiza — avem acum ocazia — cea mai democratică constituție a României. Tăra noastră a arătat Planetei (prima revoluție din lume transmisă în direct la televiziune) că poate fi în centrul lumii civilizate, apropiind-o chiar, printr-un uriaș salt moral, de veacul următor. Trebuie să fim conștienți că acest exemplu mondial mai are nevoie și de consolidare.

Imi cer scuze că nu am spus nimic despre teatru. Dar cred că acum este nevoie să ne depășim pentru scurt timp sferele stricte pentru ca tocmai prin garanții politice obținute să le putem apoi exercita liber.

Mă închin cu smerenie înaintea tinerilor aceluia care prin singele lor mi-au dat condiția de cetățean liber. Sper să nu-i dezamăgim!

Trăiască România, patrie a culturii și credinței!

Dominic Dembinski